

19.5.2009

Dnro 1324/4/08

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Astrid Geisor-Goman

POLIISIN TULEE OTTAA LAPSEN ETU HUOMIOON KAIKESSA LAPSIA KOSKEVASSA VIRKATOIMINNASSA

POLISEN BÖR BEAKTA BARNETS BÄSTA I ALL TJÄNSTGÖRING

1

KANTELU

Kantelija arvosteli 10.4.2008 päivätyssä kirjeessään poliisiviranomaisten menettelyä hänen 21.8.1998 syntyneen poikansa asiassa.

Kirjoituksen mukaan kantelijan poika lähti 3.2.2008 klo 14:n aikaan luvatta kotoaan Vantaan Satomäestä kävellen isänsä luokse Helsingin Lassilaan. Poika oli matkalla ylittänyt Kehä III:n eteläpuolella Tuusulan moottoritien. Ulkopuolinen henkilö havaitsi pojan kävelevän moottoritiellä ja ilmoitti asiasta poliisille. Paikalle tullut poliisipartio oli tiedustellut tämän nimeä ja osoitetta sekä minne tämä oli matkalla ja todennut, ettei moottoritiellä saa kävellä kehottaen varovaisuuteen. Kantelijan mukaan poliisi ei olisi saanut antaa yhdeksän vuotta vanhan pojan jatkaa matkaa selvittämättä asiaa huoltajien kanssa taikka kuljettamatta tätä kotiin.

Kantelija arvosteli lisäksi sitä, etteivät klo 19:n aikaan tehdyn katoamisilmoituksen tiedot yhdistyneet aiemmin iltapäivällä moottoritiellä tehtyyn ilmoitukseen, vaikka molemmista ilmoituksista oli tiedossa muun muassa pojan nimi ja tuntomerkit.

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumista

Liikkuvan poliisin lentoaseman yksikön partio 966, partionjohtajana vanhempi konstaapeli A ja kuljettajana vanhempi konstaapeli B oli 3.2.2008 klo 14.17 ottanut hoitaakseen Itä- ja Keski-Uudenmaan hätäkeskuksen välittämän tehtävän, joka koski Tuusulanväylällä Tammiston kohdalla moottoritiellä kävelevää poikaa. Partio oli ajanut Tuusulanväylää pohjoisesta ja Tammiston kohdalla huomannut ilmoitukseen sopivan pojan olevan heistä katsottuna oikealla pienarajan takaisella penkereellä Tuusulanväylän länsipuolella. Partion johtajana toiminut vanhempi konstaapeli A oli mennyt puhuttelemaan poikaa, joka ei ollut suoraan myöntänyt kävelleensä moottoritiellä. A oli oman kertomansa mukaan kuitenkin päätellyt pojan tehneen "tällaisen nuoren pojan kolttosen" ja tämän johdosta käskenyt poikaa pysymään poissa moottoritieltä. Lisäksi A oli kysynyt pojan nimen, osoitteen ja paikallaolon tarkoituksen. A oli vielä kysynyt pojalta, oliko kaikki hyvin, minkä jälkeen poika jatkoi matkaansa.

3.2

Sovellettava lainsäädäntö

Perus- ja ihmisoikeudet suojaavat fyysistä koskemattomuutta ja turvallisuutta. Perustuslain 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

Lapset ovat perustuslain 6 §:n 2 momentin perusteella muiden tavoin oikeutettuja fyysiseen koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Fyysistä koskemattomuutta ja turvallisuutta koskeva perusoikeus ulottuu myös perhe- ja yksityiselämään.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklan mukaan viranomaisten on kaikissa toimissaan, jotka koskevat lapsia, otettava huomioon ensisijaisesti lapsen etu. Lapsen edun tosiasiallinen toteutuminen voi siten edellyttää julkisen vallan aktiivisia toimenpiteitä esimerkiksi yksilön perusoikeuksien suojaamiseksi ulkopuolisilta loukkauksilta.

Poliisilain 1 §:n 1 momentin mukaan poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä alueella olevien yhteisöjen ja alueen asukkaiden kanssa. Poliisin on suoritettava myös muut sille erikseen säädetyt tehtävät ja annettava jokaiselle tehtäväpiiriinsä kuuluvaa apua.

Poliisilain 2 §:n 3 momentin mukaan poliisin tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin pyrkiä ylläpitämään yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Poliisi ei saa puuttua kenenkään oikeuksiin enempää kuin poliisin tehtävän suorittamiseksi on tarpeen.

Poliisilain 11 §:n 1 momentin mukaan poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni henkilö hänen suojaamiseksi henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin. Lain 2 momentissa todetaan mm., että jos 1 momentissa säädetyssä tarkoituksessa kiinni otettu on alle 18-vuotias, hänet on viipymättä luovutettava huoltajalle tai, jollei se ole mahdollista, lastensuojeluviranomaiselle.

3.3

Oikeudellinen arviointi ja kannanotto

Hallituksen esityksessä (HE 34/1999 vp) eduskunnalle laiksi poliisilain muuttamisesta poliisilain 1 §:ssä poliisin tehtäväalueen määrittelyssä on korostettu poliisin ennalta ehkäisevän toiminnan tärkeyttä turvallisuuden ylläpitämisessä. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen on katsottu kuuluvan kaiken sellaisen poliisitoiminnan, jonka tarkoituksena on luoda ja ylläpitää turvallista ja viihtyisää elin- ja toimintaympäristöä yhteiskunnan jäsenille, torjua ja estää ennakolta oikeudenloukkauksia ja häiriöitä. Poliisilain muutoksen myötä poliisilain 1

§:ään lisättiin uusi 2 momentti. Eesityksen yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan pykälän 2 momentissa korostetaan, että poliisin tehtävän menestyksellinen suorittaminen edellyttää nykyaikaisessa yhteiskunnassa yhä enemmän aloitteellista yhteistyötä alueen asukkaiden ja yhteisöjen kanssa. Poliisin tehtävä on luonnehdittavissa turvallisuusalan asiantuntijatehtäväksi, jossa pyritään edistämään alueen turvallisuutta erilaisin keinoin ottamalla riittävästi huomioon alueen asukkaiden turvallisuusodotukset ja tarpeet sekä kunkin alueen ominaispiirteet (Poliisilaki II, s. 57–58).

Turvallisuuden suojeleminen käsittää sekä yleisen että yksityisen turvallisuuden suojelemisen (ks. esim. Helminen Klaus, Kuusimäki Matti, Salminen Markku: Poliisioikeus, 1999, s. 20 ja 22).

Näkemykseni mukaan nämä päämäärät korostavat poliisin asemaa kansalaisia palvelevana ja auttavana viranomaisena.

Poliisilain 11 § antaa poliisimiehelle oikeuden ottaa kiinni henkilö hänen itsensä suojelemiseksi hänen henkeään tai terveyttään uhkaavalta välittömältä vaaralta. Poliisilain esitöiden (HE 57/1994 vp) mukaan tämän säännöksen perusteella voitaisiin ottaa kiinni myös esimerkiksi vajaan valtainen ja itsestään huolehtimaan kykenemätön henkilö hänen toimittamiseen huoltajansa, holhoojansa tai sosiaaliviranomaisen huostaan.

Tässä tapauksessa 9-vuotias lapsi on lähtenyt jalkaisin kulkemaan Vantaan Satomäestä isänsä luokse Helsingin Lassilaan, jonne reittihaun mukaan matkaa on n. 15 kilometriä. Poika on ilmeisesti matkalla ylittänyt vilkkaasti liikennöidyn moottoritien. Tilanne on ollut sen verran huomiota herättävä, että ulkopuolinen henkilö on katsonut tarpeelliseksi soittaa hälytyskeskukseen moottoritien kärkeä poikasta. Poikaa on lähtenyt etsimään liikkuvan poliisin lentotaseman yksikkö, joka onkin tavannut pojan moottoritien piennarojan takaisella penkereellä. Poliisimies on poliisilain 2 §:n 3 momentin mukaisesti tiedustellut pojan paikallaolon tarkoituksen ja kysymällä varmistanut, että hänellä on kaikki hyvin. Tämän jälkeen poliisimies oli käkenyt poikaa pysymään poissa moottoritieltä, minkä jälkeen pojan oli annettu jatkaa matkaansa.

On ilmeistä, että 9-vuotiaan pojan kävely moottoritien viertä ja moottoritien mahdollinen ylittäminen on ollut omiaan aiheuttamaan poliisilain 11 §:ssä tarkoitettua vakavaa vaaraa sen aiheuttajalle itselleen sekä mahdollisesti myös muille tienkäyttäjille. Tätä käsitystäni tukee tässä tapauksessa erityisesti lapsen ikä, tapahtumapaikkana lentokentän läheisyydessä ollut vilkkaasti liikennöity valtatie ja talvikeliolosuhteet.

Tätä vaaratilannetta poliisipartio onkin lähtenyt Itä- ja Keski-Uudenmaan hätäkeskuksen välittämän tehtävän perusteella selvittämään. Liikkuvalta poliisilta saadun selvityksen mukaan vanhempi konstaapeli A oli pojan puhuttelemisen jälkeen ja ilmeisesti suorittamansa tilanneharkinnan perusteella katsonut, että pojan toiminta ei enää jatkossa tulisi aiheuttamaan vaaraa liikenneturvallisuudelle tai hänelle itselleen. Pojalla ei myöskään ollut hänen oman kertomansa mukaan mitään hätää ja ilmeisesti tästä syystä pojan oli annettu jatkaa matkaansa.

Poliisilain 11 § jättää soveltajalleen harkinnanvaltaa sen suhteen, tulisiko henkilö ottaa kiinni hänen suojelemisekseen hänen henkeään tai terveyttään uhkaavalta välittömältä vakavalta

vaaralta vai onko muu toimenpide riittävä hänen suojelemisekseen. Kun otetaan huomioon YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen periaate lapsen edun ensisijaisuudesta häntä koskevissa asioissa, pidän selvänä, että tapahtumaolosuhteet huomioon ottaen tilanne olisi edellyttänyt poliisilta aktiivisempaa toimintaa lapsen turvallisuuden takaamiseksi.

Yhdyn liikkuvan poliisin lausunnossa lausuttuun näkemykseen siitä, että kun poliisimies kohtaa virkatehtävällään alaikäisen lapsen, kuten tässä tapauksessa, kulkemassa moottoritien pientareella, tulisi poliisimiehen kiinnittää erityistä huomiota lapsen turvallisuuden varmistamiseen ja pyrkiä myös selvittämään, minkä takia lapsi liikkuu yksinään näin poikkeuksellisella kulkureitillä. Tämä tapahtuu useimmissa tapauksissa helpoimmin olemalla esimerkiksi puhe-imitse yhteydessä lapsen huoltajiin. Tältä osin vanhempi konstaapeli A:n toiminta tilanteessa voidaan asettaa arvostelun alaiseksi.

Näkemykseni mukaan poliisin menettely tapahtumapaikalla ei ole täysin täyttänyt sitä, mitä julkiselta vallalta tulee edellyttää näin nuoren lapsen turvallisuuden takaamiseksi. Selvitysten mukaan poliisilla ei kuitenkaan ollut kantelijan pojan tavatessaan tietoa siitä, että hän oli luvattomasti lähtenyt kotoaan ja vaikka poika olisikin totuudenmukaisesti kertonut poliisille menevänsä isänsä luokse, niin todellista matkan pituutta isän luokse ei välttämättä ole tilanteessa ymmärretty selvittää. Poliisipartion saama tehtävä kun koski vaaratilannetta, jonka oli aiheuttanut moottoritieellä kulkeva poika.

Totean, että kun poliisilla on virkapuhelin ja kun pojan henkilötiedot ja kotiosoite oli tiedossa, niin lapsen edun mukaista olisi mielestäni kuitenkin ollut, että poliisin olisi tullut pyrkiä olemaan yhteydessä lapsen huoltajiin sen selvittämiseksi, mikä heidän näkemyksensä pojan tilanteesta oli. Poliisin jatkotoimenpiteet olisivat siten olleet ainakin osin riippuvaisia huoltajien näkemyksistä.

Edellä lausuttu huomioon ottaen katson aiheelliseksi kiinnittää vastaisuuden varalle tapahtumapaikalla olleen poliisipartion huomiota ensisijaisesti lapsen edun huomioon ottamiseen kaikessa lapsia koskevassa virkatoiminnassa.

3.4

Muuta

Kantelijan mielestä poliisin olisi tullut myös yhdistää moottoritien ylittäneestä pojasta n. klo 14.00 aikaan tehty ilmoitus samana päivänä klo 19:n aikaan kadonneesta pojasta tehtyyn ilmoitukseen, koska poliisilla oli tiedossa pojan nimi ja tuntomerkit kummassakin tapauksessa.

Kantelun johdosta saadun selvityksen mukaan vanhempi konstaapeli A oli kysynyt kantelijan pojan iltapäivällä tavatessaan hänen nimensä ja osoitteensa. Tietoa siitä, että kantelijan poika oli lähtenyt luvattomasti kotoaan tai että poliisi olisi etsinyt kadonnutta, ei A:lla kuitenkaan tuohon aikaan ollut.

Selvityksissä on todettu, että hätäkeskuksen tehtävailmoituksen mukaan poliisipartio oli hoi-
tanut heille annetun tehtävän paikan päällä. Lisätiedoissa oli mainittu, että "10-vuotias poika
käveli tienviertä, ohjeistettu menemään kauemmas".

Käsitykseni mukaan poliisipartio oli siten "kuitannut" annetun tehtävän hätäkeskukselle paikan
päällä hoidetuksi muihin toimenpiteisiin ryhtymättä. Hätäkeskuksen tietoihin ei ensimmäisen
ilmoituksen jälkeen ollut välittynyt tietoa kantelijan pojan nimestä tai tuntomerkeistä, vaan vain
edellä mainitut lisätiedot hoidetusta tehtävästä.

Edellä lausuttu huomioon ottaen kantelu ei tältä osin anna aihetta toimenpiteisiini.

4. TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsitykseni lapsen edun huomioon ottamisesta kai-
kessa lapsia koskevassa virkatoiminnassa vanhempi konstaapeli A:n ja vanhempi konstaapeli
B:n tietoon vastaisen varalle. Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennöksen tästä päätök-
sestäni.

Lähetän myös jäljennöksen tästä päätöksestäni liikkuvan poliisin päällikölle tiedoksi.

Muihin toimenpiteisiini kantelu ei anna aihetta.